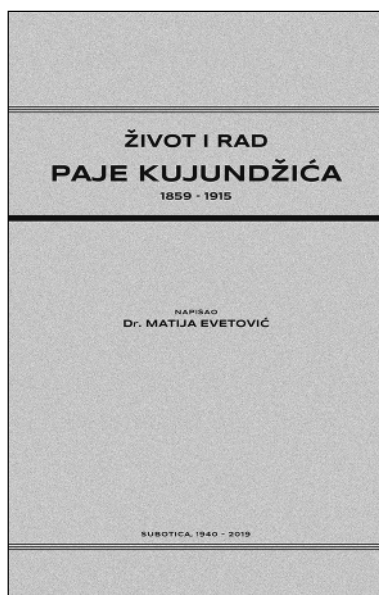

Još jedan vrijedan svezak *Leksikona* koji ima hrvatska zajednica u Bačkoj, u Podunavlju, a iza kojeg stoje brojni suradnici.

Katarina Čeliković

Matija Evetović, *Život i rad Paje Kujundžića : 1859 – 1915*, prir. Slaven Bačić, Hrvatsko akademsko društvo, Subotica, 2019., 203 str.

Hrvatsko akademsko društvo je 2019. godine priredilo dopunjeno izdanje iznimno važnog povijesnog djela Matije Evetovića (1894. – 1972.) o Paji Kujundžiću (1859. – 1915.), svećeniku, koji je ostavio velikoga traga u narodnom preporodu bačkih Hrvata na prijelazu devetnaestog i dvadesetog stoljeća. Ovo je treće tiskano izdanje ovoga Evetovićeve djela, ali prvi puta da je djelo tiskano u potpunosti. Ovaj Evetovićeve rad ponajprije je izlazio u nastavcima u ondašnjim *Subotičkim novinama* sve do početka Drugoga svjetskog rata. Dio tih nastavaka objavljen je 1940. godine (dakle nepotpuno djelo) u izdanju Matice subotičke, ali je čitava naklada osim dva primjerka (čuvanih kod Evetovića i Ivana Kujundžića) uništena od novih vlasti 1941. godine. Drugo izdanje ova knjiga je dobila 2005. godine kada je, na poticaj svećenika Lazara Ivana Krmpotića, Pučka kasina 1878. tiskala ovo Evetovićevo djelo. Treće tiskano izdanje ovoga Evetovićeve rada nastalo je zahvaljujući, prije svega vrijednom subotičkom kolekcionararu Petru Skenderoviću koji je došao do Evetovićeve rukopisa, nakon čega je djelo kompletirano i tiskano u izdanju Hrvatskog akademskog društva.

Knjiga *Život i rad Paje Kujundžića* u izdanju Hrvatskog akademskog društva podijeljena je u tri dijela. Prvi dio se odnosi na život Paje Kujundžića, drugi do se odnosi na njegov kulturno-društveni doprinos, a u trećem dijelu (str. 201-203) tekst Slavena Bačića pod naslovom *Sudbina knjige Matije Evetovića „Život i rad Paje Kujundžića 1859 – 1915“* u kojem Bačić iznosi „sudbinu“ Evetovićeve djela, odnosno njen put do konačnog cjelovitog objavljivanja.

Nakon „Uvodne riječi“ (str. 3-4) autora Matije Evetovića u kojoj piše o povezanosti učitelja i učenika, Ivana Antunovića i Paje Kujundžića, slijedi prvi dio knjige pod naslovom „Život Paje Kujundžića“ (str. 5-112). Prvi dio knjige je podijeljen na nekoliko poglavlja od kojih neka imaju u sebi manjih poglavlja. Na isti način je podijeljen i drugi dio knjige.

„Mladost i školovanje“ (str. 7-10) donosi osnovne podatke o obitelji Paje

Kujundžića i neke zgrade iz njegova školovanja u Subotici te Kalači.

„Svećenik“ (str. 11-32) ima nekoliko manjih poglavlja: „Profesor vjeronauka“ (str. 12-14.), „Izbor župnika sv. Terezije“ (str. 14-19), „Župnik sv. Jurja“ (str. 20-25), „Drugi izbor župnika sv. Terezije“ (str. 25-27), „Dobar pastir“ (str. 27-32). U prvom dijelu se govori o nekim Kujundžićevim osobinama te njegovom svećeničkom ređenju i prvim godinama svećeništva. Zatim slijedi dio o Kujundžićevoj službi profesora vjeronauka u subotičkoj gimnaziji na koju je izabran krajem 1884. godine, a ova tema se provlači kroz čitavo poglavlje „Svećenik“. Kujundžić je ovu službu obavljao od ljeta 1885. godine pa sve do svoga izbora za župnika subotičke župe sv. Jurja. Iznimno zanimljivo štivo jesu, za ondašnje prilike i iz perspektive Kujundžićevih pristaša, dva kontroverzna izbora župnika subotičke župe sv. Terezije, odražana 1900. i 1911. godine, kada su, iako je Kujundžić važio za najboljeg kandidata, izabrani Veco Mamužić (1901.) i Dezi-der Vojnić (1911.). Autor opisuje ondašnje političke prilike koje su se odrazile i na izbor župnika, jer je tadašnja gradska uprava Subotice kao patronat subotičkih župa birala župnike.

„Javno djelovanje“ (str. 33-51) je također podijeljeno na manja poglavlja: „Politička načela“ (str. 33-42), „Gradski vijećnik“ (str. 42-47), „Katolička akcija“ (str. 47-48) te „Socijalno staranje“ (str. 49-51). Iznimno je važan prvi dio ovoga poglavlja „Politička načela“ u kojem Evetović opisuje stanje i previranja unutar subotičke zajednice bačkih Hrvata na kraju devetnaestog i dvadesetog stoljeća te pokušaje Paje Kujundžića da se na važne položaje unutar Subotice i poslanike u ugarskom parlamentu po-

stave pravi rodoljubi. I ostatak poglavlja govori o Kujundžićevoj važnoj ulozi u kulturnom i prosvjetnom životu Subotice i bačkih Hrvata te socijalnoj skrbi.

Od iznimne važnosti na polju rada na narodnom preporodu jest poglavlje „Rodoljub“ (str. 52-101). I ovdje imamo podjelu na manja poglavlja „Za narod“ (str. 53-64), „Škola i prosvjeta“ (str. 64-76), „Školska zadruga“ (str. 76-84). Na kraju ovog poglavlja je dio važnim udrugama od velikog značaja za djelovanje bačkih Hrvata: „Pučka kasina“ (str. 84-92), „Kolo mladeži“ (str. 92-96), „Veliko kolo“ (str. 96-101). Od iznimne važnosti su prva dva manja poglavlja koji donose prilike u kojima je morala djelovati tadašnja zajednica bačkih Hrvata te njihovu borbu za položaj i jezik u ondašnjoj Ugarskoj.

Ovaj dio knjige završava poglavlje „Bolest i smrt“ (str. 102-106) te „Ličnost i značaj“ (str. 107-112).

Drugi dio knjige, koji se većim dijelom, sada prvi put, objavljuje nosi naslov „Rad Paje Kujundžića“ (str. 113-200).

Prvo poglavlje „Izdavanje novina i kalendara“ (str. 115-112) donosi nekoliko manjih poglavlja „Pokušaj“ (str. 115-116) (o izdavanju *Bunjevačko-šokačke vile*), „Danica“ (str. 117-118), „Neven“ (str. 119-122).

Drugo poglavlje „Izdana djela“ (str. 123-147) prikazuje tiskana djela Paje Kujundžića: *Bunjevačko pitanje* (str. 123-129), *Dvie nauke* (str. 129-135), *Narodnosno pitanje i budućnost Ugarske* (str. 135-143) te *Pitanje narodnih manjina* (str. 143-147). Dvije od ovih knjiga, prva i posljednje navedena, tiskane su na mađarskom jeziku. Možda bi bilo od koristi sabrati ove Kujundžićeve radove i nanovo ih tiskati kao njegova sabrana djela.

Treće poglavlje donosi naslov „Članci u Danici“ (str. 148-158). U ovom poglavlju Evetović donosi prikaz članaka objavljenih u „subotičkoj“ Danici za koje je utvrdio da je Kujundžić sigurni autor tekstova.

Četvrto poglavlje „Članci u Nevenu“ (str. 159-176) na istom je temelju kao i prethodno. Evetović prikazuje članke iz *Nevena* za koje je ustvrdio da je Kujundžić autor.

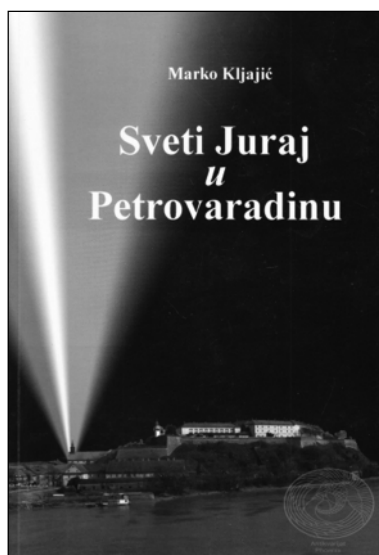
Peto poglavlje „Rukopisi“ (str. 177-194) Evetović posvećuje rukopisima Paje Kujundžića: „Kitica bisera“ (str. 177-179), „Bilješke“ (str. 179-186) (iznimno zanimljive dvije bilješke o kulturnoj povijesti te postanku sela Lemeš), „Crtice i pripovijesti“ (str. 186-193), „Pjesme“ (str. 193-194).

Na kraju se nalazi „Ocjena njegovih djela“ (str. 195-196), „Završna riječ“ (197-198) te „Književnost“ (bibliografija) (str. 199-200).

Ovime je kratko predstavljeno, sada konačno, kompletirano djelo Matije Evetovića o Paji Kujundžiću koje nam može pomoći da nakon razmaka više od jednog stoljeća vidimo kakve su bile prilike u kojima je djelovao Pajo Kujundžić te kakav je bio položaj bačkih Hrvata na prijelazu dva stoljeća prije Velikog rata.

Ne zaboravimo da je Evetović autor još jednoga djela o našim velikanima, a to je *Život i rad Ivana Antunovića narodnog preporoditelja* koje je doživjelo dva izdanja (1935. i 2002. godine). Mnogi naši velikani nemaju „monografija“ koje bi nam prikazale njihov život i djelovanje. Mnogi to zaslužuju, navodim samo neke Lajčo Budanović, Blaško Rajić, Ivan Kujundžić. Nadam se da bi ova knjiga mogla koristiti pojedincima da se odvažte to učiniti.

Dražan Skenderović

Marko Kljajić, *Sveti Juraj u Petrovaradinu*, Hrvatska čitaonica „Fischer“, Surčin, 2019., 397 str.

Knjiga svećenika, pisca, kroničara, povjesničara, dugogodišnjeg petrovaradinskog župnika Marka Kljajića je nakon prvog izdanja 2004. godine doživjela reizdanje 2019. u nešto širem opsegu. Budući da je prvo izdanje dobro prihvaćeno i da su reakcije i pohvale bile više nego povoljne, a knjiga je promovirana kako u Srbiji, tako i u Hrvatskoj i našla put i do hrvatske dijaspore podrijetlom s ovih prostora širom svijeta, pojavila se potreba za njenim ponovnim objavljivanjem. Ovaj projekt je realiziran uz pomoć Hrvatske čitaonice „Fischer“ u Surčinu, gdje je Kljajić župnik.

Ono što sadržajno razlikuje drugo dopunjeno izdanje od prvoga je ponajprije prvo poglavlje pod nazivom „Kratki pregled povijesti Hrvata u Srijemu i Petrovaradinu“. Njime autor daje jedan širi povijesno-prostorni okvir u koga smješta Petrovaradin i župu svetoga Jurja. Tome su sigurno doprinijeli autorov pastoral-